

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษามุมมองของบุคลากรทางการแพทย์ ต่อการหมุนเวียนบุคลากร ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ในจังหวัดชัยนาท ผู้ศึกษาขอแนะนำขั้นตอนของการศึกษาดังนี้

1 รูปแบบการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (descriptive research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มาใช้ในการศึกษามุมมองของบุคลากรทางการแพทย์ ต่อการหมุนเวียนบุคลากร ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า โดยวิธีการสัมภาษณ์

2 การเลือกพื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ในการศึกษานี้ คือ จังหวัดชัยนาท เป็นการเลือกแบบเจาะจง (purposive selection) ด้วยเหตุผลเนื่องจาก การศึกษานี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการเก็บข้อมูลที่สำคัญได้แก่ ตัวผู้ศึกษาเอง หากผู้ศึกษาอยู่ในพื้นที่ หรือมีความคุ้นเคย จะทำให้สามารถเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ได้ดี ประกอบกับ ผู้ศึกษาเป็นคนจังหวัดชัยนาทโดยกำเนิด ได้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลชุมชน มาเป็นระยะเวลา 10 ปี และปัจจุบันปฏิบัติงานที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยนาท ทำให้ผู้ศึกษามีความรู้จักและคุ้นเคยกับบริบท สังคม วัฒนธรรมของจังหวัดชัยนาท ได้มองเห็นความเปลี่ยนแปลง ที่จะทำให้เข้าใจเนื้อเรื่อง หรือผลการปฏิบัติได้มากขึ้น

3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากรที่ศึกษา

การศึกษานี้ มีความสนใจที่จะศึกษาบริบทการหมุนเวียนของบุคลากร โดยเฉพาะ แพทย์ ทันตแพทย์ เกษัชกร และพยาบาล ที่ปฏิบัติงานในสถานบริการสาธารณสุขภาครัฐ ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า โดยการรับรู้ผ่านความคิดเห็นของบุคลากรทางการแพทย์ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นประชากรศึกษามีจำนวน 626 คน โดยแบ่งเป็น บุคลากรทางการแพทย์ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชน ของจังหวัดชัยนาท ประกอบด้วย แพทย์ จำนวน 63 คน (โรงพยาบาลทั่วไป 47 คน (รวมแพทย์จบใหม่ปีแรกที่มาเพิ่มพูนทักษะ 14 คน) โรงพยาบาลชุมชน 5 แห่งจำนวน 16 คน) ทันตแพทย์ จำนวน 17 คน (โรงพยาบาลทั่วไป 6 คน โรงพยาบาลชุมชน 5 แห่งจำนวน 11 คน) เกษัชกร จำนวน 27 คน (โรงพยาบาลทั่วไป 12 คน โรงพยาบาลชุมชน 5 แห่งจำนวน 15 คน) และพยาบาลจำนวน 519 คน (โรงพยาบาลทั่วไป 290 คน โรงพยาบาลชุมชน 5 แห่งจำนวน 229 คน)

3.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล คัดเลือกโดยวิธีการเจาะจง (purposive sampling) บุคลากรทางการแพทย์ที่มีประสบการณ์การหมุนเวียนระหว่างสถานบริการสาธารณสุขภาครัฐ ภายในจังหวัดชัยนาท และจากจังหวัดอื่นๆมาจังหวัดชัยนาท ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2545-2550 ที่ปัจจุบันยังปฏิบัติงานอยู่ในจังหวัดชัยนาท รวมทั้งผู้ที่ไม่มีประสบการณ์การหมุนเวียน และบุคลากรทางการแพทย์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านบุคลากรทางการแพทย์ของสถานพยาบาล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านเวชกรรมผู้อำนวยการ โรงพยาบาล หัวหน้าฝ่ายทันตสาธารณสุข เกษัชกร และพยาบาล เพื่อจะได้ข้อมูลในระดับมหภาค ของการหมุนเวียนของบุคลากร ในจังหวัดชัยนาท โดยผู้ให้ข้อมูลยินดี และเต็มใจให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ รวมทั้งสิ้น 24 คน มีคุณลักษณะดังนี้

ตารางที่ 2 คุณลักษณะผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้สัมภาษณ์	ประสบการณ์การทำงาน
ทพ.01 รพ. ก	อายุ 31 ปี อายุราชการ 6 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลชุมชน การศึกษา ทันตแพทยศาสตรบัณฑิต ประกาศนียบัตรทันตกรรม ประดิษฐ์
ทพ.02 รพ. ก	อายุ 25 ปี อายุราชการ 1 ปี หน่วยงานที่ปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชน การศึกษา ทันตแพทยศาสตรบัณฑิต
ทพ.03 รพ. ค	อายุ 27 ปี อายุราชการ 2 ปี หน่วยงานที่ปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชน การศึกษา ทันตแพทยศาสตรบัณฑิต
ทพ.04 รพ. ค	อายุ 40 ปี อายุราชการ 15 ปี หน่วยงานที่ปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชน การศึกษา ทันตแพทยศาสตรบัณฑิต
ทพ.05 รพ. ง	อายุ 32 ปี อายุราชการ 2 ปี หน่วยงานที่ปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชน การศึกษา ทันตแพทยศาสตรบัณฑิต
ทพ. 06 รพ. ง	อายุ 24 ปี อายุราชการ 1 เดือนเศษ หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชนในและต่างจังหวัด การศึกษา ทันตแพทยศาสตรบัณฑิต
ทพ. 07 รพ. จ	อายุ 25 ปี อายุราชการ 1 ปี หน่วยงานที่ปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชน การศึกษา ทันตแพทยศาสตรบัณฑิต
ทพ. 08 รพ. ฉ	อายุ 30 ปี อายุราชการ 7 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชนต่างจังหวัด สำนักงาน สาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลทั่วไป การศึกษา ทันตแพทยศาสตรบัณฑิต

ผู้ให้สัมภาษณ์	ประสบการณ์การทำงาน
นพ. 01 รพ. ก	อายุ 25 ปี อายุราชการ 2 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชน การศึกษา แพทยศาสตรบัณฑิต
นพ. 02	อายุ 39 ปี อายุราชการ 15 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชนในและต่างจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด การศึกษา แพทยศาสตรบัณฑิต
นพ. 03 รพ. จ	อายุ 27 ปี อายุราชการ 2 ปี หน่วยงานที่ปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชน การศึกษา แพทยศาสตรบัณฑิต
ภก. 01 รพ. ก	อายุ 28 ปี อายุราชการ 4 ปี หน่วยงานที่ปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชน การศึกษา เกษศาสตรบัณฑิต
ภก. 02 รพ. ค	อายุ 25 ปี อายุราชการ 3 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชนในและต่างจังหวัด การศึกษา เกษศาสตรบัณฑิต
ภก. 03 รพ. ค	อายุ 31 ปี อายุราชการ 2 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ โรงพยาบาลชุมชน การศึกษา เกษศาสตรบัณฑิต
ภก. 04 รพ. ข	อายุ 28 ปี อายุราชการ 4 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลชุมชน การศึกษา เกษศาสตรบัณฑิต
พ. 01 รพ. ก	อายุ 25 ปี อายุราชการ 3 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชนในและต่างจังหวัด การศึกษา พยาบาลศาสตรบัณฑิต
พ. 02 รพ. ก	อายุ 28 ปี อายุราชการ 12 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ สถานีอนามัย โรงพยาบาลชุมชน การศึกษา พยาบาลศาสตรบัณฑิต

ผู้ให้สัมภาษณ์	ประสบการณ์การทำงาน
พ. 03 รพ. ก	อายุ 27 ปี อายุราชการ 5 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชนในและต่างจังหวัด การศึกษา พยาบาลศาสตรบัณฑิต
พ. 04 รพ. ง	อายุ 49 ปี อายุราชการ 25 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน การศึกษา พยาบาลศาสตรบัณฑิต วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต พยาบาลเวชปฏิบัติ
พ. 05 รพ. ง	อายุ 45 ปี อายุราชการ 21 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ กรมการแพทย์ โรงพยาบาลจิตเวช โรงพยาบาลเอกชนโรงพยาบาลชุมชน การศึกษา พยาบาลศาสตรบัณฑิต รัฐศาสตรบัณฑิต ปริญญาโทบริหารโรงพยาบาล
พ. 06 รพ. ง	อายุ 29 ปี อายุราชการ 9 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน การศึกษา พยาบาลศาสตรบัณฑิต
พ. 07 รพ. ง	อายุ 35 ปี อายุราชการ 12 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชน การศึกษา พยาบาลศาสตรบัณฑิต ปริญญาโทบริหารสาธารณสุข
พ. 08 รพ. จ	อายุ 35 ปี อายุราชการ 13 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ โรงพยาบาลชุมชนในและต่างจังหวัด การศึกษา พยาบาลศาสตรบัณฑิต ปริญญาโทบริหารการพยาบาล
พ. 09 รพ. ฉ	อายุ 40 ปี อายุราชการ 19 ปี หน่วยงานที่เคยปฏิบัติ โรงพยาบาลทั่วไป การศึกษา พยาบาลศาสตรบัณฑิต

4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แนวคำถามแบบสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (informal interview) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) บริบทการหมุนเวียนบุคลากร ระหว่างสถานบริการสาธารณสุขภาครัฐ ภายในจังหวัดชัยนาท และจากจังหวัดอื่นๆมาจังหวัดชัยนาท และ มุมมองของบุคลากรทางการแพทย์ ต่อการหมุนเวียนบุคลากร ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า

5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ได้เก็บข้อมูลหลายวิธีร่วมกัน ดังนี้

5.1 การใช้ข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

5.1.1 ข้อมูลจากศาลากลางจังหวัดชัยนาท

- ประวัติและความเป็นมาของจังหวัดชัยนาท
- แผนที่จังหวัดชัยนาท
- บริบทจังหวัด และอำเภอ

5.1.2 ข้อมูลจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดชัยนาท

- ข้อมูลการหมุนเวียนของบุคลากรทางการแพทย์
- ข้อมูลทรัพยากรสาธารณสุข

5.1.3 ข้อมูลของโรงพยาบาลทุกแห่ง

- ประวัติและความเป็นมาของโรงพยาบาล
- บริบทของโรงพยาบาล

5.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) ผู้ศึกษาใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกในการ

เก็บข้อมูล กรณีศึกษา โดยมีประเด็นของคำถามตามกรอบแนวคิดของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาทำการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

5.2.1 ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลจาก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

เชียงใหม่ ถึงนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดชัยนาท ผู้อำนวยการ โรงพยาบาลทั่วไป และผู้อำนวยการ โรงพยาบาลชุมชน

5.2.2 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษากับผู้เกี่ยวข้อง และกลุ่มตัวอย่างซึ่งเต็ม

ใจให้ความร่วมมือในการศึกษา

5.2.3 ขั้นตอนก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอน

ต่อไปนี้

1) ขั้นการเตรียมตัว ผู้ศึกษาทำความเข้าใจและเรียนรู้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยการฝึกฝน และสร้างเทคนิคการใช้คำถาม การสร้างรูปแบบและเทคนิคในการสัมภาษณ์ ตลอดจนทดลองใช้ โดยผู้ศึกษากำหนดแนวคำถามจากปัญหา ขอบเขต วัตถุประสงค์ และคำถามการศึกษา

2) ระหว่างการรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาชี้แจงวัตถุประสงค์ และสร้างความไว้วางใจ แล้วจึงทำการสัมภาษณ์ และปิดการสัมภาษณ์เมื่อได้รับคำตอบครบถ้วน การบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ศึกษาเลือกใช้เทปบันทึกเสียงเป็นหลัก โดยได้รับการยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล

5.2.4 ขั้นตอนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) โดยผู้ศึกษาเป็นผู้ดำเนินการบันทึกข้อมูลโดยการบันทึกเทป ขณะให้การสัมภาษณ์

5.2.5 ขั้นตอนการปิดการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้ศึกษาจะสรุปเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ให้กลุ่มตัวอย่างอ่าน เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้ง

6 การพิทักษ์สิทธิตัวอย่าง

ผู้ศึกษามีการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่กระบวนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง การเก็บข้อมูล การรวบรวมข้อมูล จนกระทั่งการนำเสนอข้อมูล โดยมีการแนะนำตัว แจ้งวัตถุประสงค์ ตลอดจนขั้นตอนการศึกษา โดยจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ ไม่มีวิธีการบังคับขู่เข็ญ หรือหลอกลวงเพื่อให้ได้ข้อมูล มีการขออนุญาตบันทึกข้อมูลขณะสัมภาษณ์ ซึ่งในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลมีอิสระที่จะไม่ตอบคำถามในเรื่องที่ไม่ปรารถนาจะตอบ และสามารถหยุดการสนทนาได้ตามต้องการ การรักษาความลับของข้อมูลจะนำไปอภิปรายโดยไม่เปิดเผยชื่อของผู้ให้ข้อมูล จะเผยแพร่ข้อมูลในทางวิชาการเท่านั้น ไม่ให้ข้อมูลในการศึกษาเป็นเรื่องเปิดเผย และความเดือดร้อน เสียหายต่อผู้ให้ข้อมูล ยกเว้น ได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล

7 การตรวจสอบความตรงและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบความตรงและน่าเชื่อถือของข้อมูล ใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งตรวจสอบในกระบวนการศึกษาในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การออกแบบการศึกษา การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล โดยครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านข้อมูล เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้อง โดยถ้ามีความขัดแย้งของข้อมูลจะตรวจสอบโดยการถามซ้ำกับผู้ให้ข้อมูล ในเวลาต่อมา โดยจะถามเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เข้าใจตรงกัน โดยผู้ศึกษามีการสร้างสัมพันธภาพและความไว้วางใจจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการแนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา

8 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ซึ่งวิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์มี 2 ชนิด ได้แก่ การวิเคราะห์แบบอุปนัย การจำแนกชนิดข้อมูล

1) การวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic induction) คือวิธีการตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น การสร้างข้อสรุปนี้จะทำตลอดเวลาที่ทำการเก็บข้อมูลจนท้ายที่สุดเมื่อเก็บข้อมูลได้เพียงพอก็สามารถที่จะสร้างข้อสรุป

2) การวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล (typological analysis) โดยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามคุณลักษณะที่ข้อมูลนั้นมีอยู่ร่วมกัน และนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการอธิบาย ปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น การจำแนกข้อมูล จะใช้จากลักษณะข้อมูลที่ปรากฏให้เห็น เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลในทุกส่วนแล้ว นำมาสรุปให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์